

Kovács Máté (Hajdúszoboszló, 1906. 11. 11. - Budapest, 1972. 08.29.):
könyvtáros, művelődéspolitikus, egyetemi tanár

A hajdúszoboszlói református elemi iskolában kezdte és a polgári fiúiskolában folytatta tanulmányait, a felsőbb osztályokat a **debreceni Fazekas Mihály Főreáliskolában végezte, 1925-ben tett érettségi vizsgát.** Ezt követően beiratkozott a Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar-francia szakra. A Francia Tanszék professzora, Hankiss János nagyra értékelte kiváló tehetségét és szorgalmát, külföldi ösztöndíjra tett javaslatában úgy jellemezte, hogy "típusa a feltörekvő, őstehetséggel megáldott alföldi embernek,...

Tudományos érdeklődését különösen a modern szépirodalom tanulmányozása köti le." Professzora ajánlására több alkalommal (1927-28-ban, 1929-30-ban) részesült franciaországi ösztöndíjban.

Párizsban a Sorbonne hallgatójaként nem csak irodalomtörténeti előadásokat hallgatott, hanem lélektani tanulmányokkal is foglalkozott. Kutatómunkát folytatott a Bibliotheque Nationaleban és más nagy könyvtárakban, múzeumokat, képtárakat látogatott, színházba járt és irodalmi szalonok vendége volt. A fiatal korában megismert francia szellem és igényesség végigkísérte egész pályáját. Végzős egyetemistaként a Debreceni Egyetemi Könyvtárban gyakornokoskodott s bekapcsolódott a Nyári Egyetem munkájába is, amely jó lehetőséget adott számára a kapcsolatteremtésre és szervezőkészsége kibontakoztatására. Tanulmányai végeztével alkalma nyílt egy hosszabb európai utazásra. Franciaországi tapasztalatait ez alkalommal Olaszországban, Németországban, Ausztriában és Angliában bővítette.

Tanári oklevele megszerzése után, 1931 szeptemberétől a nyíregyházi Evangélikus Reálgymnázium, majd 1934 szeptemberétől egy fél évig a Városi Fiú Felső Kereskedelmi Iskola tanáraként nem csak a diákjait tanította, hanem bekapcsolódott a város szellemi életébe is. A Bessenyei Körben több irodalmi és művelődéstörténeti előadást tartott. Részt vállalt az egykorú tehetséggondozásban.

Debrecenről sem szakadt el, továbbra is részt vett a Nyári Egyetem munkájában, mint az intézmény szervező titkára, tagja maradt a Csokonai Körnek és az Ady Társaságnak, rendszeresen publikált a Debreceni Szemlében és doktori disszertációját írta.

1935 februárjától a debreceni Fazekas Mihály Főreáliskola tanára lett, majd 1938-tól az Egyetem Tanárképző Intézetének Gyakorló Gimnáziumában tanított, közben nyelvi lektorként és tanársegédként a Francia Intézetben is dolgozott. Olyan pedagógus volt, akinél a tanítás és nevelés összekapcsolódott a tudományos és ismeretterjesztő-népművelő munkával.

Tanári és tudományos munkájának elismeréseként 1943-ban a debreceni Tankerületi Főigazgatóságnál kapott kinevezést, majd néhány hónap múlva az Országos Köznevelési Tanács munkatársa lett Budapesten. A háborús viszonyok között családját Kisorosziába menekítette, ahol Áprily Lajossal együtt még a háború befejezése előtt megkezdték a helybeli gyerekek tanítását.

Kovács Máté, aki népi származásából és plebejus meggyőződéséből következően korábban elsősorban népművelési, pedagógiai vonatkozásban foglalkozott a magyar parasztság problémáival, 1944 után, mint a Nemzeti Parasztpárt tagja és országgyűlési képviselője aktív politikusként kapcsolódott be a közéletbe. A Keresztury Dezső által vezetett Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium pedagógiai, illetve elnöki főosztályát vezette, majd a minisztérium államtitkáráként a művelődéspolitikai és köznevelési újjászervezésén dolgozott. Munkájának köszönhető a nyolcosztályos általános iskolai oktatás bevezetése, a dolgozók iskoláinak megszervezése, az iskolán kívüli népművelési intézményrendszerének megalapozása és a korszerű vidéki közművelődési könyvtárhálózat kiépítésének kezdeményezése.

A fordulat évét követően Kovács Máténak is távoznia kellett a Minisztériumból, s mintegy az államtitkári stallum kárpótlásaként a Debreceni Egyetemi Könyvtár megüresedett igazgatói állására kapott kinevezést, 1949-től 1956. október 1-ig töltötte be ezt a hivatalt. Jóllehet úgy tűnik, ezekben az években elszakadt a pedagógus pályától, a valóságban mégis folytatta hivatását, hiszen az Egyetemi Könyvtár vezetőjeként - ha közvetett módon is - az oktatás ügyét szolgálta. Igazgatósága idején, 1952-től törvényerejű rendelet értelmében a Debreceni Egyetemi Könyvtár teljes körű köteles példány gyűjtőhellyé, lényegében nemzeti könyvtári rangú intézménnyé emelkedett.

Kovács Máté a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatójaként vált a hazai könyvtárügy vezéregyéniségévé. Tagja volt az Országos Könyvtári Tanácsnak, majd ő töltötte be az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöki tisztét, debreceni igazgatósága alatt évekig irányította az MTA Könyvtárának munkáját is. Irodalomtörténeti ambícióit feladva a hazai könyvtárügy elméleti és szervezési kérdéseivel foglalkozott, utóbb kandidátusi értekezését is a magyar könyv- és kultúra kérdéseiről írta. Ő kapott megbízást a tervezett Magyar Enciklopédia szerkesztésére. Mint vérbeli pedagógus lelkén viselte a magyar könyvtáros utánpótlás képzésének ügyét.

Nem véletlen, hogy 1956-ban meghívást kapott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékének vezetésére, ahol másfél évtizeden át irányította az egyetemi szintű könyvtáros képzést és tanította a jövőbeni könyvtárosok százait. Professzorsága idején fokozatosan újjászervezte, átalakította a képzés tananyagát, tantervét, az oktatás metodikáját, nagyobb hangsúlyt fektetett a képzés gyakorlati jellegére, a korszerű szakirodalmi tájékoztatás igényeinek megfelelő módszerek bevezetésére. Tanítványai, munkatársai előtt gyakran hangoztatta a nyelvtanulás fontosságát. A Tanszék oktatóit ösztönözte és segítette tudományos munkájukban. Munkássága elismeréseként több kitüntetés mellett megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrendet és a Munka Érdemrend arany fokozatát.

Alkotóereje teljében, 1972 augusztusában a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége budapesti ülése idején ragadta el a halál. Nem csak tanítványai, hanem a magyar könyvtáros szakma egésze pótolhatatlan veszteségként élte meg távozását.

1981-ben szülővárosában az ő nevét vette fel a városi könyvtár.

Születésének 90. évfordulóján a KLTE Könyvtár-informatikai Tanszéke és az Egyetemi Könyvtár közös rendezésében került sor újabb emlékezésre. A könyvtárszakos hallgatók Kovács Máté Köre ez alkalommal avatta tiszteletbeli tagjává Dr. Kovács Ilonát, az Országos Széchenyi Könyvtár osztályvezetőjét, aki akkor jelentette be a Kovács Máté Alapítvány létrehozását. A konferencia előadásait a Kovács Máté által indított egyetemi könyvtári évkönyv a "Könyv és Könyvtár" XVIII. köteteként 1997-ben adta közre az Egyetemi Könyvtár.

Forrás: internet